

MAK 2007-2013 perioodi 2. telje toetuste saajate majanduslik jätkusuutlikkus 2015. a. andmetel.

Töö teostaja: Agrinet OÜ Põllumajandusuuringute Keskuse põllumajanduskeskkonna seire ja uuringute büroo tellimisel, kontaktisik Ere Ploomipuu, ere.ploomipuu@pmk.agri.ee

Põllumajandustootja jätkusuutlikkuse analüüsi peamiseks eesmärgiks on hinnata 2. telje toetuste mõju ulatust põllumajandustootjate jätkusuutlikkusele, hinnates jätkusuutlike tootjate osakaalu vastavat toetust saanud ettevõtete hulgas. Analüüsiks on kasutatud FADN¹ andmeid 2015. aasta kohta, mil FADNi valimisse kuulus 661 põllumajandusettevõtet. Hindamise aluseks on võetud jätkusuutlikku arengut tagava arvestusliku brutolisandväärtuse² (BLV) tase tööjõu aastaühiku³ (TJÜ) kohta.

Jätkusuutlikku arengut tagava BLV arvestamisel on eeldatud, et põllumajandusettevõtte BLV peab katma konkurentsivõimelise palgataseme töötajatele (k.a omaniku ja tema pereliikmete tasustamata tööjõule) ja 5% ettevõtte põhivarade keskmisest väärtusest (v.a maa), mis on vajalik normaalseks taastootmiseks. Palgataseme baasiks on võetud töötleva tööstuse keskmine kogu tööjõukulu⁴ töötaja kohta aastas. MAK 2007 – 2013 2. telje meetmetest toetust taotlenud tootjate keskmiste põhivarade väärtuste arvestamisel on kasutatud FADN andmeid. Seega sõltub jätkusuutlikuks arenguks vajalik BLV TJÜ kohta ettevõtete põhivarade suurusel ning seetõttu on meetmete lõikes erinev. Põllumajandustootjate jätkusuutlikkust on hinnatud MAK 2007 – 2013 2. telje meetmete lõikes (v.a. SRT ja kiviaia taastamise toetus), võrdluseks on lisatud 2. telje toetusi taotlenud põllumajandustootjate keskmine ning Eesti keskmine põllumajandustootja (FADN üldkogumisse kuuluvad põllumajandustootjad).

Jätkusuutlikkuse hindamiseks võrreldi iga ettevõtte tegelikku BLV taset TJÜ kohta arvestusliku jätkusuutlikkuse tasemega. Jätkusuutlikku arengut tagava BLV TJÜ hindamiskriteeriumid olid järgmised:

- kui BLV tööjõu aastaühiku kohta üle 80% jätkusuutlikkuse tasemest, siis on põllumajandusettevõtte jätkusuutlik;
- kui BLV jääb alla 80% jätkusuutlikkuse tasemest, siis antud ettevõtte BLV tootmise tase TJÜ kohta ei taga jätkusuutlikku arengut.

2015. aastal moodustas põllumajandustootmises kasutatavast tööjõust keskmiselt 46% tasustamata tööjõud. Tasustatud tööjõu osatähtsus kogu tööjõukulus erines oluliselt MAK 2. telje toetusi taotlenud tootjate gruppide lõikes. MAHE ja tavatootjate grupis oli üle 61% kogu tööjõukulust tasustamata, samas KSM tootjate grupis ainult 19%.

¹ FADN (*Farm Accountancy Data Network*) põllumajanduslik raamatupidamise andmebaas

² Brutolisandväärtuse (BLV) arvutamiseks lisatakse kogutoodangu väärtusele toetuste (v.a investeeringutoetused) ja ettevõtlusega seotud maksude bilanss ning lahutatakse eri- ja üldkulud

³ Tööjõu aastaühik (TJÜ) on ühe töötaja täistööaeg, mis võrdub arvestuslikult 2 200 töötunniga aastas

⁴ Statistikaameti andmetel oli 2007. aastal töötlevas tööstuses kogu tööjõukulu (koos sotsiaal- ja ravikindlustusmaksu ning töötuskindlustusmaksuga) töötaja kohta aastas 10 980 €, 2009. aastal 12 395 €, 2009. aastal 11 805 €, 2010. aastal 12 307 €, 2011. aastal 12 996 € ning 2012. aastal 14 052 €

Selguse huvides peab mainima, et need ettevõtted, kelle BLV tootmise tase TJÜ kohta ei taga jätkusuutlikku arengut, võivad ka olla jätkusuutlikud vähemalt lühiajalises perspektiivis kui nad ei maksa endale ega teiste pereliikmetele töötasu ning kasutavad teisi allikaid oma põllumajandusliku tegevuse finantseerimiseks. Kindlasti tuleb siinkohal arvestada, et analüüsi on kaasatud ainult FADN üldkogumisse kuuluvad põllumajandustootjad, kelle majandusliku suuruse alampiiriks on standardkogutoodangu (SKT)⁵ väärtus 4000 eurot.

Indikaatori “jätkusuutlikkus” analüüsimiseks on MAK 2007–2013 2. telje toetust saanud⁶ ettevõtetest eraldi analüüsitud:

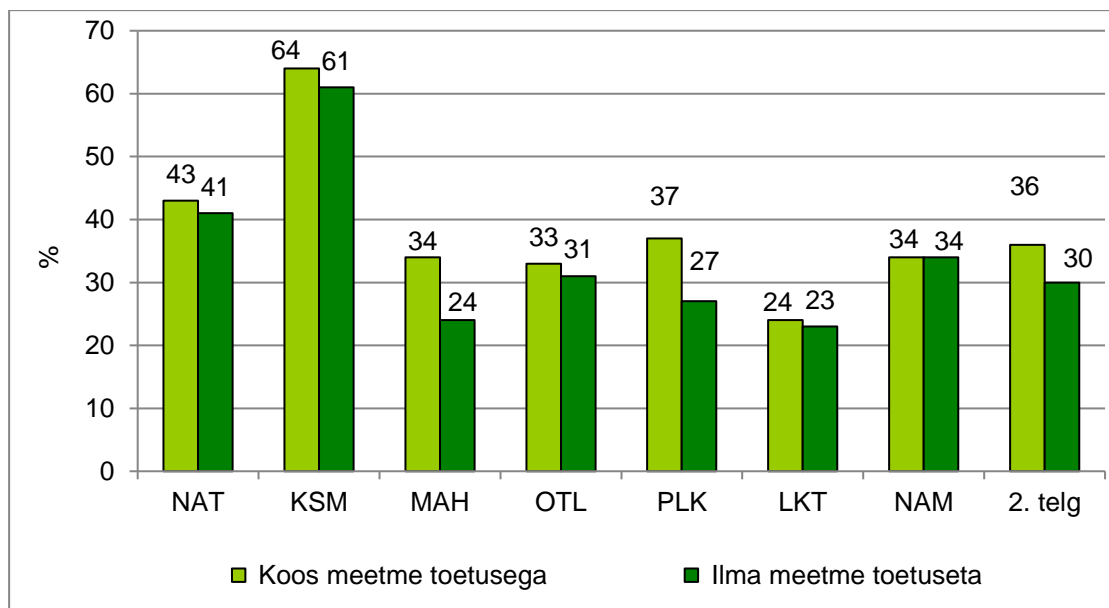
- mahepõllumajandusliku tootmise toetust saanud tootjad (edaspidi **MAHE tootjad**);
- keskkonnasõbraliku majandamise toetust saanud tootjad (edaspidi **KSM tootjad**);
- poolloodusliku koosluse hooldamise toetust saanud tootjad (edaspidi **PLK tootjad**);
- ohustatud tõugu looma pidamise toetust saanud tootjad (edaspidi **OTL tootjad**);
- loomade karjatamise toetust saanud tootjad (edaspidi **LKT tootjad**);
- Natura 2000 alal asuva põllumajandusmaa kohta antavat toetust saanud tootjad (edaspidi **NAT tootjad**);
- Natura 2000 alal asuva erametsamaa kohta antavat toetust saanud tootjad (edaspidi **NAM tootjad**);
- 2. telje toetusi saanud tootjad (edaspidi **2. telje tootjad**);
- 2. telje toetusi mittetaotlenud tootjad (edaspidi **tavatootjad**);
- FADNi põllumajandustootjate üldkogumisse kuuluvad tootjad (edaspidi **Eesti keskmine põllumajandustootja**).

Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse (SRT) ja kiviaia taastamise toetuse tootjate majandusnäitajaid pole analüüsitud seetõttu, et valim polnud piisavalt esinduslik (andmete avalikustamiseks peab valimis olema vähemalt viis ettevõtet).

Kui võrrelda jätkusuutlikke tootjate osakaalu tootjate koguarvust koos meetme toetusega ja ilma meetme toetuseta, selgus, et meetme toetuse mõju erines oluliselt 2. telje erinevate meetmete lõikes (Lisa 1). Meetme toetuse mõju jätkusuutlikke tootjate osakaalule oli 2015. a kõige suurem PLK ja MAHE taotlejate puhul (Joonis 1). Nimelt, tänu mahepõllumajandusliku tootmise toetusele oli 2015. a jätkusuutlikke tootjaid MAHE taotlejate hulgas 10% enam ehk teisisõnu, 10% mahepõllumajandusliku tootmise toetuse taotlejate majanduslik jätkusuutlikkus 2015. a sõltus otseselt neile makstavast mahepõllumajandusliku tootmise toetusest.

⁵ Ettevõtte standardkogutoodang (SKT) arvutatakse standardtoodangu (ST) koefitsientide alusel lähtudes kasvatatavate põllumajanduskultuuride kasvupinnast ja loomade keskmisest arvust aruandeaastal

⁶ 2015. aastal tehti toetuste määramisotsused 2014. aastal vastuvõetud taotlustele

Joonis 1. Jätkusuutlike tootjate osakaal tootjate koguarvust 2. telje meetmete lõikes 2015. aastal (FADN, 2016b)

2015. aastal oli jätkusuutlike tootjate osakaal kõige suurem (64% tootjate koguarvust) KSM tootjate hulgas ning kõige väiksem (24% tootjate koguarvust) LKT tootjate hulgas.

Põllumajandustootjad on väga erinevad, nii tootmisstruktuuri kui ka majandusliku suuruse poolest, mistõttu on jätkusuutlike tootjate osatähtsus ja 2. telje toetuste mõju ulatus tootjate jätkusuutlikkusele suurusgrupiti erinev. MAK 2. telje raames makstud toetuste mõju hindamiseks põllumajandustootjate peamistele majandustulemustele ning jätkusuutlike tootjate osakaalu hindamiseks on tootjad jagatud majandusliku suuruse alusel kolme gruppi:

- väiketootjad – SKT 4000 - 25 000€
- keskmise suurusega tootjad – SKT 25 000 - 100 000€
- suurtootjad – SKT üle 100 000€

Jätkusuutlike tootjate osatähtsus erineb ka suurusgruppide lõikes (Lisa 2). Jätkusuutlike tootjate osakaal on kõrgem (üle 80%) suurtootjate hulgas, keskmise suurusega tootjate hulgas on neid olenevalt meetmest 24-66%. KSM toetust taotlenud tootjate hulgas oli jätkusuutlikke tootjaid 64%, samas kui vaadata neid eraldi suurusgruppide lõikes, siis selgub, et suurtootjate hulgas oli jätkusuutlikke tootjaid 88%, keskmise suurusega tootjate hulgas – 66% ja väiketootjate hulgas – 17%. LKT toetust taotlenutest 24% on jätkusuutlikud – suurtootjate hulgas 82%, keskmise suurusega tootjate hulgas 24% ja kõigest 1% väiketootjate seas.

Kasutatud andmeallikad

FADN, 2016. *Põllumajandusliku raamatupidamise andmebaas.*

MMIK, 2016. *Põllumajandustootjate majandusnäitajad 2015.*

Allikas: <http://maainfo.ee/data/trykis/aastaraamat/FADN2015.pdf>

PMK, 2016c. *MAK 2007-2013 2. telje meetmete hindamine sotsiaalmajanduse aspektist lähtudes 2015. aasta kohta.* Saku.

PRIA, 31.01.2016 andmetel 2015. aasta maksete koond kliendi kaupa.

Lisa 1. Jätksuutlike põllumajandustootjate osakaal tootjate koguarvust MAK 2007-2013 2. telje meetmete lõikes aastatel 2007-2015 (FADN, 2016)

Jätksuutlike põllumajandustootjate osakaal tootjate koguarvust 2. telje meetmete lõikes (ilma meetme toetuseta), %

Meede	Toetuse nimetus	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
2.1	Ebasoodsamate piirkondade toetus	38	36	31	43	42	39	34	29	
2.2	NATURA 2000 toetus põllumajandusmaale	35	43	42	57	50	35	48	35	41
2.3.1	Keskkonnasõbraliku majandamise toetus	39	31	25	64	65	67	54	50	61
2.3.2	Mahepõllumajandusliku tootmise toetus	12	27	24	31	33	32	24	24	24
2.3.3	Ohustatud tõugu looma pidamise toetus	32	26	32	40	31	30	34	29	31
2.3.5	Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus	31	36	36	37	33	33	37	21	27
2.4	Loomade karjatamise toetus				34	29	32	30	24	23
2.5.1	Kiviaia taastamise toetus							34		
2.7	NATURA 2000 toetus erametsamaale	52	51	42	47	60	35	54	25	34
	2. telje tootjad	28	22	19	36	36	36	29	28	30

Jätksuutlike põllumajandustootjate osakaal tootjate koguarvust 2. telje meetmete lõikes (koos meetme toetusega), %

Meede	Toetuse nimetus	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
2.1	Ebasoodsamate piirkondade toetus	41	38	33	47	43	40	39	33	
2.2	NATURA 2000 toetus põllumajandusmaale	39	47	42	58	50	39	54	37	43
2.3.1	Keskkonnasõbraliku majandamise toetus	45	35	29	68	69	70	59	59	64
2.3.2	Mahepõllumajandusliku tootmise toetus	35	33	29	42	45	41	33	36	34
2.3.3	Ohustatud tõugu looma pidamise toetus	33	40	33	41	31	30	34	29	33
2.3.5	Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus	51	58	49	50	46	39	51	29	37
2.4	Loomade karjatamise toetus				35	33	33	33	26	24
2.5.1	Kiviaia taastamise toetus							63		
2.7	NATURA 2000 toetus erametsamaale	52	51	43	50	60	42	54	27	34
	2. telje tootjad	39	36	30	45	43	44	38	37	36
	Tavatootjad	32	24	27	33	28	32	37	28	37
	Eesti keskmine	39	31	29	36	37	36	35	32	32

Lisa 2. Meetme toetuse mõju jätkusuutlike tootjate osatähtsusele 2. telje meetmete lõikes 2015. aastal (FADN, 2016)

